

ZRAKOVÁ PERCEPCE

**(zrakové
vnímání)**

1. Vývoj zrakového vnímání a jeho vliv na nácvik čtení a psaní

Zrakové vnímání se vyvíjí od narození dítěte. Nejdříve jsou vnímány světlo a tma, později obrysy předmětů. Dále se vnímání zpřesňuje směrem k větší diferenciaci tvarů. Tato funkce je jedním z důležitých činitelů při nácviku čtení a psaní.

U většiny dětí předškolního věku dosahuje zrakové vnímání před nástupem do školy dostatečné úrovně pro nácvik. **Poruchy vývoje této funkce mohou být jednou z příčin obtíží při nácviku čtení.**

Pro předškolní věk je charakteristické vnímání globální, méně se uplatňuje vnímání analytické (= zaměřené na detaily a jejich porovnávání).

U dětí, které měly později obtíže ve čtení, se projevily již v předškolním věku nedostatky v rozlišování tvarů, které se liší podle osy v rovině horizontální či vertikální.

Rozvíjení zrakového vnímání je tedy součástí přípravy na výuku čtení, u dětí s poruchami učení též součástí reedukačních cvičení.

Při cvičení zapojujeme co nejvíce smyslů a funkcí, které ve vývoji opožděné zrakové vnímání podporují.

Při cvičení je **zapojena řeč** (při verbalizaci činnosti), **motorika** (obtahování prvků prstem), **paměť**, **myšlení**, **minulá zkušenost**.

Následující cvičení poskytují náměty pro práci ve třídě i pro individuální reedukaci.

2. Rozlišování barev a tvarů

- poznávání jedné barvy, spojování zrakového vjemu s pojmenováním a s charakteristickým předmětem (zelená jako tráva, žlutá jako sluníčko)
- rozlišování dvou a více barev, nejdříve barev základních, potom odstínů
- třídění předmětů podle barev, složitější je třídění podle barev a zároveň tvarů (např. červené čtverce a kolečka, zelené čtverce, zelená kolečka)
- při rozlišování tvarů postupujeme stejně jako při rozlišování barev

3. Zraková diference

K určování shod a rozdílů užíváme materiál s obrázky předmětů či s nesmyslnými tvary. Náměty lze čerpat z dětských časopisů, publikací pro děti atd.

Cvičení:

- urči, čím se obrázky liší (hledej rozdíly)

- podtrhávej písmeno „m“ : d k m m m t m a k e m m r m j
- vybarvi písmeno „b“: b o l b b h r u s o
- najdi dva stejné obrázky

4. Zraková analýza a syntéza

Cvičení:

- skládání, stříhání obrázků (např. pohlednic)
- skládání dřevěných kostek s obrázky
- dokreslování obrázků nebo písmen
- skládání písmen z prvků
- skládání slov z částí (cílem je globální vnímání slova; dítě skládá slovo, které je rozstříhané z částí, ne na písmena)

5. Zraková paměť

Úroveň zrakové paměti je ovlivněna věkem dětí, motivací a zájmem.

Je rozdílné, má-li si dítě pamatovat předměty, izolovaná písmena či konfigurace s písmeny.

Cvičení:

- děti sledují dva, tři a více předmětů; po zakrytí je jmenují z paměti; při vyjmenovávání předmětů

vyžadujeme i určení vzájemné polohy (co leželo vpředu, vzadu, ...)

- kreslení sledovaných předmětů, písmen ...
- krátkodobé exponování písmen, slabik, slov, poté opakování
- exponování tří a více písmen, jejich vyhledání a označení mezi písmeny jinými
- pexeso
- obkreslování dříve sledovaných různých sestav korálek, kostek, domina, uspořádání předmětů

6. Rozlišování figura – pozadí

Cvičení:

- vyhledávání předmětů na pozadí
- vyhledávání písmen na pozadí
- určení dvou písmen napsaných přes sebe, těsně u sebe

7. Rozlišování reverzních figur

U žáků s poruchami čtení se často objevují obtíže při rozlišování reverzních (inverzních) figur.

Rozlišujeme inverze statické a kinetické.

Statické inverze = záměna figur či písmen odlišných podle roviny horizontální (6 – 9) nebo vertikální (b – d).

Kinetické inverze = přesmykování písmen i celých slabik (jen – nej, lokomotiva – lokomotiva).

Zde však nejde výhradně o **deficit ve vývoji zrakového vnímání, ale i vnímání sluchového**, a to správného vnímání pořadí a následnosti.

Cvičení:

- podtrhni tvary, které jsou stejné jako první tvar na řádku
- označ stejné tvary
- vybarvi všechna písmena „a“ červeně a „e“ modře
- podtrhni tvar, který je stejný jako první tvar na řádku: ab ba bb ab aa ba ab
dal lad dla dal lda dal

8. Cvičení očních pohybů při čtení

Nesprávné oční pohyby, tj. neschopnost udržet plynulý pohyb očí ve směru zleva doprava, jsou časté u začínajících čtenářů a u dětí s obtížemi ve čtení.

Projevují se rovněž u dětí s dyspraxií.

Pro dyslektiky jsou charakteristické i tzv. regrese = dítě nepostupuje očima směrem dopředu, ale vrací se a čtené slovo si znovu „ohmatává“.

Oční pohyby nejen při čtení, ale i např. při sledování světelného bodu jsou jedním z ukazatelů, kterým se dyslektici liší od pomalých čtenářů.

Chaotické oční pohyby se projevují též u dětí, které nechápou obsah čteného textu, a proto se stále vracejí očima zpět, aby se ujistily o správnosti čtení i porozumění.

Tyto děti nejsou schopny číst podle významových celků.

Při nácviku očních pohybů můžeme provádět následující cvičení:

- jmenování předmětů zleva doprava, kladení předmětů podle diktátu
- čtení prvních písmen či slabik ve slově (toto je významné nejen z hlediska cvičení očních pohybů, ale sleduje i motivaci; dítě má pocit, že mu čtení jde)
- čtení ve dvojici společně s dospělým
- usměrňování očních pohybů pomocí „okénka“ nebo záložky (při práci s okénkem postupně odkrýváme text tak, aby dítě postupovalo očima plynule zleva doprava; jestliže dítě po přečtení slabiky dlouho

setrvává na tomtéž místě ve slově, překrýváme okénkem již vyslovenou slabiku a vedeme tak dítě k rychlejším očním pohybům)

9. Postřehování, zvětšování rozsahu fixací

Při postřehování jde o co nejrychlejší zaměření zrakové pozornosti na vnímaný prvek, u postřehování písmen a při čtení o nejrychlejší spojování hlásky a písmene.

Doporučená cvičení:

- rychlé postřehování písmen, která se objevují ve výřezu uprostřed „okénka“
- postřehování předmětů, písmen, slov, slabik promítaných na plochu či ukázaných na co nejkratší dobu (počet postřehovaných prvků se stále zvyšuje)
- postřehování dvou slov, která se liší hláskou (učitel je promítá nebo ukazuje na kartách a žáci mají nejen slova přečíst, ale i určit písmena, kterými se odlišují; např. kus – kos)

V současné době jsou vytvořeny počítačové programy, které nabízejí řadu možností cvičení zrakového vnímání. Jejich užití je pro děti velmi přitažlivé.

Práce s počítačem by měla být omezena časově. Není vhodné, aby dítě po návratu ze školy, kde většinou sedí, setrvalo v téže poloze odpoledne u počítače.